

Katarzyna Uzar-Szcześniak

XIV LETNIA SZKOŁA MŁODYCH ANDRAGOGÓW I PORADOZNAWCÓW, ZIELONA GÓRA, 21-24 MAJA 2012

W dniach 21-24 maja 2012 roku w Zielonej Górze odbyła się XIV edycja Letniej Szkoły Młodych Andragogów i Poradodawców (LSMAiP). Jej organizatorami byli Katedra Pedagogiki Społecznej oraz Zakład Animacji Kultury i Andragogiki Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Zakład Pedagogiki Społecznej i Poradodawstwa Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Patronat nad wydarzeniem objął Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Akademyk Towarzystwo Andragogiczne oraz Naukowe Towarzystwo Poradodawcze. Jak co roku, od momentu powstania Szkoły, jej kierownikiem i opiekunem naukowym był prof. zw. dr hab. Józef Kargul. Funkcję sekretarza pełnił dr Marcin Szumigraj.

Ideą spotkań młodych andragogów (doktorantów i doktorów), podejmujących badania i działalność dydaktyczną w zakresie szeroko rozumianej edukacji dorosłych, jest wzajemna wymiana doświadczeń i budowanie warsztatu naukowego. Istotną rolę w realizacji tego celu odgrywają również relacje mistrz–uczeń z profesorami różnych specjalności i z różnych ośrodków naukowych. W tym roku gościliśmy: prof. DSW dra hab. Jerzego Kochanowicza, prof. UW i UWM dra hab. Ireneusza Krzemińskiego, prof. UG dr hab. Teresę Bauman, prof. zw. dra hab. Władysława Misiaka, prof. zw. dra hab. Mieczysława Malewskiego, prof. DSW dr hab. Elżbietę Siarkiewicz oraz prof. WSOWL dra hab. Wojciecha Horynia. Młodzi adepci nauki reprezentowali natomiast następujące środowiska naukowe: Akademię Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Śląski, Politechnikę Radomską, Wyższą Szkołę Nauk Społecznych „Pedagogium” w Warszawie, Dolnośląską Szkołę Wyższą we Wrocławiu oraz Uniwersytet Zielonogórski. Do form wzajemnego „uczenia się” w trakcie trwania Szkoły tradycyjnie należały spotkania autorskie z profesorami, prezentacje uczestników, gra symulacyjna i wyjazd studyjny. Większość punktów programu wzbogacona została o możliwość formalnej bądź nieformalnej dyskusji, pełniącej ważną funkcję

weryfikacji rezultatów własnej pracy naukowo-dydaktycznej, jak również nabywania wiedzy dotyczącej dynamicznie rozwijającego się obszaru badań andragogicznych i poradoznawczych.

Oficjalnego otwarcia obrad Szkoły dokonali Prodziekan Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu – prof. UZ dr hab. Ewa Narkiewicz-Niedbalec oraz Dyrektor Instytutu Pedagogiki DSW – prof. DSW dr hab. Jerzy Kochanowicz. W część inauguracyjną włączona została również prezentacja i wręczenie uczestnikom kolejnego, 13. już tomu „Dyskursów Młodych Andragogów”, redagowanych pod kierunkiem dr Małgorzaty Olejarz. Dzięki staraniom Redakcji w 2012 roku nastąpiła zmiana statusu pisma z serii wydawniczej na periodyk naukowy, w którym między innymi są publikowane wystąpienia uczestników Szkoły.

Wykład inaugurujący tegoroczną LSMAiP wygłosił prof. Jerzy Kochanowicz. Zilustrował w nim aktualny stan polskiego szkolnictwa wyższego na zasadzie analogii do historii sporu, jaki zaistniał na początku XVII wieku między Akademią Krakowską a Uniwersytetem Poznańskim. Jako kluczowe czynniki, obecne częściowo już w czasach renesansu, a decydujące o słabej pozycji naukowej i dydaktycznej polskich uczelni wyższych, wymienione zostały: niskie nakłady finansowe na szkolnictwo wyższe, brak zdrowej konkurencji między uczelniami państwowymi i niepaństwowymi oraz brak ugruntowanej tradycji uniwersyteckiej. Przedstawione przez Profesora burzliwe dzieje kształcenia na poziomie wyższym na ziemiach polskich, rozwijającego się w ciągłym napięciu między państwowymi i niepublicznymi podmiotami edukacyjnymi, wciąż wydają się mieć wyraźne przełożenie na współczesny kształt szkolnictwa wyższego i nauki w naszym kraju.

Cykl codziennych spotkań autorskich, otwieranych przedstawieniem prelegentów przez młodych uczestników Szkoły, rozpoczął wykład prof. Ireneusza Krzemińskiego. W refleksji nad oświatą dorosłych Profesor ukazał model holistycznego kształcenia obejmującego nie tylko kompetencje zawodowe, ale przede wszystkim „kształcenie umysłu” i budowanie świadomości obywatelskiej. Dla zobrazowania praktycznej realizacji tego postulatu przywołane zostały szwedzkie Uniwersytety Ludowe, w których program nauczania zawierał elementy kultury, sztuki, a także wiedzę obywatelską i kształtowanie umiejętności społecznych. Podkreślona została również istotna rola ruchów społecznych na przykładzie polskiej „Solidarności” w odniesieniu do badań nad zmianą społeczną Alaina Touraina oraz badań autorskich Profesora. Ich rezultaty wskazują, że ruch ten, między innymi poprzez realizowaną ideę samokształcenia, wspólnego działania i wymiany (seminaria, debaty, dyskusje), stał się motorem rozwoju intelektualnego, nabywania wiedzy historycznej i społecznej dla wszystkich jego członków, a w dalszej perspektywie – całego społeczeństwa.

Metodologiczno-dydaktyczny charakter miało spotkanie z prof. Teresą Bauman. Prelegentka dzieliła się swym doświadczeniem z pracy dydaktycznej i badawczej. Wskazała mankamenty, a zarazem postulaty, dotyczące metodologii badań naukowych oraz dydaktyki szkoły wyższej. Do pierwszych zaliczyć można: schematyzm w postrzeganiu rzeczywistości przekładający się na brak innowacyjności w formułowaniu problemów badawczych oraz instrumentalne traktowanie metodologii bez odniesienia do postawy uważnej obecności jako sposobu poznawania świata; brak kluczowej dla procesu poznania umiejętności zadawania pytań oraz prowadzenia dialogu w trakcie zajęć dydaktycznych; mała dbałość o warsztat metodologiczny ze strony naukowców, wyrażająca się między innymi w dowolności interpretacyjnej wyników badań; niska świadomość metodologiczna zarówno studentów, jak i badaczy. Wyzwaniami dydaktycznymi, jakim musi stawić czoło współczesny nauczyciel akademicki – pedagog, wynikającymi z przeprowadzonych przez prof. T. Bauman badań, są natomiast: niekomunikatywność języka pedagogicznego dla specjalistów innych dziedzin, brak jednoznacznych wzorów w nabywaniu umiejętności dydaktycznych, niska ocena jakości i inwencyjności zajęć przez studentów. Kluczowym zadaniem uniwersytetu, wspierającym w pokonywaniu wyżej wymienionych trudności, jest kształtowanie umiejętności analitycznego i krytycznego myślenia, pozostające niekiedy w opozycji do postulatów uprzątnienia edukacji uniwersyteckiej.

Doświadczeniem prowadzenia badań socjologicznych dotyczących globalizacji w metropoliach miejskich (Warszawie, Pradze i Berlinie) oraz ich rezultatami dzielił się w swym spotkaniu autorskim prof. Władysław Misiak. Poszukiwania badawcze osadzone w strukturalnej teorii globalizacji (W. Morawski) oraz teorii globalizacji kultury (P. Sztompka), zrealizowane przy użyciu metod: badań terenowych (obecność badacza w środowisku miejskim służąca wypełnieniu arkusza z wytycznymi dotyczącymi wskaźników globalizacji); wywiadu przeprowadzonego z socjologami miast i urbanistami; rankingu i punktowania (W. Pareto), pozwoliły na wskazanie stopnia globalizacji poszczególnych metropolii światowych. Do jej wskaźników analizowanych w badaniach należały między innymi: liczba używanych języków, stopień zróżnicowania architektonicznego, obecność centrów biznesu, status centrum nauki, kultury i massmediów, obecność węzłów komunikacji lotniczej i kolejowej, wielokulturowość i zróżnicowanie religijne. Spośród trzech badanych miast najwyższym stopniem globalizacji charakteryzował się Berlin, najniższym zaś Warszawa będąca jedynym polskim miastem o statusie metropolii światowej. Szczegółowy przebieg organizacji i realizacji badań przedstawiony został na przykładzie Pragi.

Prof. Wojciech Horyń w trakcie spotkania autorskiego zaprezentował problematykę obecności kobiet w wojsku na tle występujących stereotypów społecznych dotyczących płci. Przedstawione zostały kolejno: podstawy prawne zagadnienia, specyfika stereoty-

pów dotyczących mężczyzn i kobiet oraz ich przełożenie na sytuację kobiet w wojsku. Możliwość służby wojskowej kobiet jest ugruntowana podstawowymi regulacjami prawnymi (konstytucja, kodeks pracy, konwencje, traktaty unijne) zabraniającymi dyskryminacji oraz zapewniającymi równouprawnienie wszystkim obywatelom. Ich praktyczna realizacja rozpoczęła się w Polsce w latach 90. Zaskutkowało to zwiększonym udziałem kobiet najpierw w szkołach, a potem w strukturach wojskowych (obecnie jest to ok. 2% kobiet). Obecność kobiet w wojsku z jednej strony jest związana z koniecznością zmiany stereotypów i przypisanych im ról społecznych (kobieta „babochłop”), z drugiej zaś w wielu przypadkach uwzględnia specyfikę płci (praca kobiet na stanowiskach sztabowych lub w jednostkach zabezpieczających). Istotną kwestią jest unifikacja postaw wobec kobiet i mężczyzn w środowisku wojskowym oraz nabywanie przez kobiety w trakcie kształcenia odpowiednich kompetencji umożliwiających adaptację do warunków i specyfiki pracy w charakterze żołnierki.

Dziedziny poradnictwa i poradoznawstwa dotyczyło natomiast spotkanie z prof. Elżbietą Siarkiewicz. Autorka naszkicowała swoją drogę doświadczeń metodologicznych związanych z przeprowadzaniem badań nad „przesłoniętymi” (z różnych powodów nieuchwytnymi) obszarami praktyki poradniczej. Zastosowała w nich immersjonistyczny projekt badań terenowych, ugruntowanych w etnoantropologii. Wykorzystane zostały w nich między innymi metody socjologii wizualnej, analiza konwersacji, pozwalające uchwycić wieloaspektowy (czas, przestrzeń, język) charakter praktyki poradniczej. Rezultaty badań przedstawione zostały na przykładzie charakterystyki wyroczeni w Delfach jako pierwszej udokumentowanej instytucji poradniczej. Posłużyła ona do zobrazowania współczesnego procesu poradniczego o charakterze dyrektywnym i instytucjonalnym. Przedstawione zostały między innymi następujące analogie charakteryzujące poradnictwo „wczoraj i dziś” dotyczące: celów – służba ludziom potrzebującym rady; miejsca – interdyscyplinarna baza informacji przekazywanych przez kompetentne, dysponujące odpowiednim doświadczeniem osoby; procesu poradniczego – długotrwały, oparty na refleksji, odłączenie od rzeczywistości zewnętrznej służące zdefiniowaniu problemu, a także interpretacji otrzymanej, często niejednoznacznej rady; rodzaju relacji poradniczej – indywidualna i grupowa. Podkreślony został również aspekt praktyki i teorii w badaniach naukowych oraz rola metodologii – refleksji dokonującej się na styku obu tych wymiarów, dostarczającej odpowiedzi na pytania o sposób konstruowania projektu badań adekwatnego do wybranego wycinka rzeczywistości.

Zagadnień metodologicznych dotyczyło również spotkanie z prof. Mieczysławem Malewskim, poruszające problem „mitu metodologii” w naukach społecznych przejawiającego się między innymi w sporze o możliwość łączenia paradygmatów badań ilościowych i jakościowych. Historia tego dyskursu sięga kraterzańskiego ujęcia metody jako standaryzowanego i zunifikowanego procesu prowadzącego do niezawodnego

poznania wiedzy pewnej. Przyznawało ono metodzie rolę centralną i priorytetową w stosunku do badacza, co miało służyć wyeliminowaniu subiektywności poznania naukowego. Na przestrzeni dziejów tworzono teorie przeciwstawne, akcentujące rolę koncepcji, nie metody w uzyskiwaniu poznawczo nowych rezultatów badań (T. Kuhn, P. Feyerabend). Wysiwno również argumenty za celowością i racjonalnością łączenia badań ilościowych i jakościowych: pozornosc lub zacieranie się różnic między tymi rodzajami badań (M. Hammersley) – podejście ilościowe i jakościowe stanowi metodologiczne kontinuum, a także zredukowanie pojęcia „metodologia” do zbioru metod i technik z pominięciem jego warstwy ontologicznej i epistemologicznej. Za czynniki uzasadniające ilościowo-jakościowe podejście badawcze uznawane są choćby filozofia wartości (np. badania feministyczne, krytyczne) oraz praktyka badawcza odseparowana od paradygmatu badawczego (stanowisko realizmu metodologicznego), warunkujące dobór metod. Na całościowy obraz współczesnej metodologii nauk społecznych składają się: systematycznie rosnąca popularność metod jakościowych i odwrót od tradycyjnego, pozytywistycznego paradygmatu badawczego; konwencjonalny charakter metod obowiązujących w określonych wspólnotach naukowych; zastąpienie metodologii internalnej (kartezjańskiej) modelem metodologii eksternalnej opartej na wartościach społecznych; technicyzacja motywowana informacjonizmem społecznym, stawiająca nauce za cel nie poznanie prawdy i tworzenie wiedzy, ale zmianę społeczną. Stan ten jest warunkowany dokonującym się na przestrzeni czasu zwrotem: lingwistycznym, działaniowym i obrazowym, który wyraża się między innymi w przejściu od mądrości (społeczeństwo tradycyjne) poprzez wiedzę (modernizm) do informacji (postmodernizm) jako głównych wartości społecznych, a zarazem celów nauki.

Obszerną część programu LSMAi P stanowiły prezentacje uczestników, które stały się przyczynkiem do ożywionych dyskusji. Tematyka wystąpień dotyczyła następujących, ujmowanych szeroko, obszarów tematycznych:

- pedagogiki pracy – wystąpienia mgr Joanny Kłodkowskiej (DSW): *Portret sceniczny komendanta OHP – Nowego Komendanta – jako przykład aktora szczerego* oraz mgr Magdaleny Czubak-Koch (DSW): *Negocjowanie znaczeń, czyli o uczeniu się przez doświadczenie w codzienności środowiska pracy*;
- gerontologii społecznej i edukacyjnej, w tym:
 - aktywności osób starszych – prezentacje mgr Izabeli Serafin (DSW): *Aktywność ludzi starszych jako jeden ze sposobów adaptacji do okresu późnej dorosłości* oraz mgr Urszuli Dmochowskiej (UwB): *Aktywność fizyczna i umysłowa a proces pomysłnego starzenia się. Na przykładzie badań słuchaczy UTW w Białymstoku*;
 - dydaktyki zajęć edukacyjnych z seniorami – wystąpienia dr Joanny Stelmaszczyk (UŁ): *Projekt „Butterfly” realizowany w Zakładzie Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego* oraz mgra Łukasza Kopra (AWF, Wrocław):

Zastosowanie metody programowanego uczenia się w zajęciach aktywności fizycznej – propozycja warsztatowa;

- kształcenia specjalistów do pracy z osobami starszymi – prezentacje dr Moniki Sulik (UŚ), dr Marty Koszczyc (AWF, Wrocław): *Edukator fizyczny w humanistycznej służbie wobec osób późnej dorosłości*, dr Katarzyny Uzar-Szcześniak (KUL): *Wymiana międzypokoleniowa jako forma nabywania kompetencji społecznych i zawodowych. Perspektywa dydaktyczna;*
- poradnictwa i doradztwa zawodowego – wystąpienia dr Alicji Czerkawskiej (DSW): *Rozważania wokół możliwości badania skuteczności/efektywności poradnictwa profesjonalnego* oraz dr Anetty Pereświat-Sołtan (DSW): *J.J. Del Corso, M.C. Rehfuss, K. Galvin. Próba aplikacji zadania pracy Adlera w XXI wieku (tłumaczenie);*
- filozofii i polityki społecznej – prezentacje mgr Anny Bilon (DSW): *Od nadziei do zwątpienia – współczesne konteksty wykluczeń społecznych* oraz mgra Michała Mielczarka (DSW): *Aktywna Polityka Społeczna (APS) jako kontekst gier społecznych praktykowanych w polu Powiatowego Urzędu Pracy (PUP). Krytyczna etnografia instytucjonalna;*
- edukacji dorosłych w kontekście kulturowym i historycznym – wystąpienia mgr Joanny Łaszyn (UP, Kraków): *Edukacja pozaformalna kobiet romskich* oraz mgr Kingi Majchrzak (UMK): *Znaczenia miejsc pamięci w kształtowaniu kompetencji obywatelskich studentów tradycyjnych i nietradycyjnych – projekt badań.*

Tradycyjny punkt programu Szkoły stanowiła również gra symulacyjna przygotowana przez prof. Józefa Kargula. W tym roku uczestnicy zostali postawieni przed zadaniem oceny fragmentu rozdziału metodologicznego książki zgłoszonej do publikacji. Występując w roli rady redakcyjnej, mieli w dowolnej formie zakomunikować autorowi decyzję o akceptacji bądź odrzuceniu pracy. W sposób niezwykle kreatywny (scenki teatralne, listy), ale jednocześnie podparty merytorycznymi, wyczerpującymi argumentami, zaprezentowali wyniki posiedzenia redakcyjnego.

XIV LSMAiP zakończył wyjazd studyjny do Brandenburgischer Volkshochschulverband e. V. (BVV) w Poczdamie, w Niemczech, zorganizowany przez dr Sylwię Słowińską. BVV jest związkiem skupiającym 19 Uniwersytetów Ludowych działających na terenie Brandenburgii. Świadczy usługi i pomoc swoim członkom w zakresie: przeprowadzania egzaminów certyfikacyjnych, koordynacji projektów, wymiany doświadczeń w zakresie edukacji dorosłych, treningów dla edukatorów dorosłych, poradnictwa, marketingu i public relations, organizowania wewnętrznej komunikacji między instytucjami edukacyjnymi. Do przedmiotowych obszarów działalności organizacji należą: zatrudnienie i edukacja zawodowa, zdrowie, edukacja podstawowa, języki obce, edukacja kulturalna i obywatelska oraz rodzinna. Inga Börjesson, kierownik BVV, scharakteryzowała także projekty edukacyjne realizowane w ramach związku: edukacja

podstawowa dla dorosłych, warsztaty medialne dla seniorów, stypendia językowe, treningi kompetencji rodzicielskich. Szczególne zainteresowanie uczestników spotkania wzbudził pierwszy z nich. Analfabetyzm jest istotną, choć ukrytą, kwestią społeczną w Niemczech. Jej stopniowemu rozwiązywaniu ma służyć działalność zrzeszonych w BVV Uniwersytetów Ludowych w formie zajęć z nauki czytania, pisania, komunikowania się, liczenia, obsługi komputera i podstawowego kursu języka angielskiego, skierowanych do dorosłych odbiorców.

Różnorodność i bogactwo wydarzeń (wystąpień, dyskusji, spotkań) składających się na XIV LSMAiP stały się dla uczestników okazją do pogłębienia wiedzy, doskonalenia warsztatu badawczego i dydaktycznego w procesie wzajemnego „uczenia się” oparte go na doświadczeniu. Sprzyjała temu atmosfera otwartości, życzliwości, ale również krytyczna refleksja będąca owocem dynamicznych dyskusji uczestników – młodych andragogów i doświadczonych ekspertów. Szkoła jest jedną z niewielu opcji konferencyjnych w naszym kraju stwarzających szansę „sprawdzenia się” – nie tylko w zakresie prezentacji swych pomysłów i rezultatów badawczych, ale również w kwestii uzyskania krytycznej informacji zwrotnej, a przez to rozwoju naukowego młodych badaczy. Tegoroczne spotkanie te założenia zrealizowało, a kolejne z pewnością będą równie ważnymi i cennymi poznawczo wydarzeniami w obszarze edukacji dorosłych.